

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 30
від 27 травня 2020 року

**Про проект Закону України
“Про внесення змін до Закону України “Про вищу освіту” щодо
покращення соціально-економічного становища студентів в Україні”
(реєстр. № 2604 від 16.12.2019)**

Комітет з питань освіти, науки та інновацій є головним з опрацювання проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про вищу освіту” щодо покращення соціально-економічного становища студентів в Україні” (реєстр. № 2604 від 16.12.2019), поданий народним депутатом Мельником П.В.

У законопроекті шляхом внесення змін до ст. 62 Закону України “Про вищу освіту” пропонується:

на законодавчому рівні визначити мінімальний розмір соціальної та звичайної (ординарної) академічної стипендії та прив'язати цей розмір до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого Кабінетом Міністрів України у відповідному році, зокрема:

встановити розмір мінімальної соціальної стипендії для учнів (студентів) закладів професійної (професійно-технічної) освіти – не менше, ніж 70 відсотків; для студентів закладів вищої освіти – не менше, ніж 100 відсотків від прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

встановити розмір мінімальної академічної стипендії не менше, ніж 70 відсотків у 2020 році, не менше, ніж 80 відсотків у 2021 році, не менше, ніж 90 відсотків у 2022 році, не менше, ніж 100 відсотків у 2023 році та подальших роках від прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

визначити мінімальний відсоток (70 відсотків) отримувачів соціальної та академічної стипендій від загальної кількості студентів денної форми навчання, що навчаються за рахунок коштів державного бюджету;

вилучити положення, відповідно до якого “студентам (курсантам) закладів вищої освіти, які мають право на отримання соціальної стипендії і

набувають право на отримання академічної стипендії, надається один вид стипендії за їхнім вибором”.

Як зазначається в п. 6 пояснювальної записки до законопроекту, його прийняття сприятиме виконанню державних гарантій щодо умов навчання студентів, а також студентів з числа осіб, що потребують соціального захисту держави, що, у свою чергу, призведе до зменшення стрімкої міграції студентів за кордон та збільшення кількості працездатного й висококваліфікованого населення України.

Головне науково-експертне управління, розглянувши законопроект та в цілому підтримуючи ідею належного стипендіального забезпечення осіб, які здобувають освіту у закладах вищої та професійної (професійно-технічної) освіти, висловило до нього низку зауважень та пропозицій і вважає за доцільне за результатами розгляду в першому читанні повернути його суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

1. Відповідно до ст. 18 Закону України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” стипендії учням професійно-технічних та студентам вищих державних навчальних закладів входять до *категорії державних соціальних гарантій*, які надаються з метою соціальної підтримки цієї категорії громадян, та мають встановлюватися законами України. При цьому існує необхідність застосування комплексного підходу щодо вирішення означеної проблеми.

Водночас питання підвищення розмірів академічної та соціальної стипендій шляхом встановлення їх мінімального розміру пропонується вирішити шляхом внесення відповідних змін тільки до Закону України “Про вищу освіту”. Разом з тим, у цьому ж Законі пропонується встановити мінімальний розмір соціальної стипендії для учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що не є предметом його правового регулювання.

Відтак, з метою встановлення відповідних гарантій для учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти та осіб, які навчаються в закладах фахової передвищої освіти, на думку фахівців Головного науково-експертного управління, аналогічні зміни варто передбачити або у спеціальних законах України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» та «Про фахову передвищу освіту» відповідно, або ж закріпити мінімальний гарантований розмір стипендій у базовому Законі України “Про освіту”, який поширює свою дію на всі складники та рівні освіти.

2. У законопроекті пропонується виключити із Закону абз. 4 ч. 4 ст. 62, згідно з яким “студентам (курсантам) закладів вищої освіти, які мають право на отримання соціальної стипендії і набувають право на отримання академічної стипендії, надається один вид стипендії за їхнім вибором”. Необхідність виключення зазначеної норми обґрунтовується, зокрема, тим, що відповідне положення “суттєво обмежує права осіб, що потребують соціального захисту, адже академічна стипендія призначається в основному за досягнення в навчанні, а соціальна стипендія – це гарантований захист державою зазначених категорій осіб”.

Підтримуючи наведені аргументи, фахівці Головного науково-експертного управління зауважують, що до вирішення означеної проблеми необхідно підходити комплексно, враховуючи те, що аналогічне за змістом положення міститься також у абз. 5 ч. 2 ст. 54 Закону України “Про фахову передвищу освіту”, де взагалі цим законопроектом зміни не передбачені. Тому, щоб уникнути дискримінації студентів (курсантів невійськових) закладів фахової передвищої освіти, відповідні зміни мають бути також передбачені й до Закону України “Про фахову передвищу освіту”.

3. Викликає зауваження положення законопроекту, відповідно до якого “середня кількість отримувачів соціальної та академічної стипендій повинна бути *не менша, ніж 70%* від загальної кількості студентів денної форми навчання, що навчаються за рахунок коштів державного бюджету” (новий абз. 3 ч. 5 ст. 62 Закону). По-перше, потребує додаткового обґрунтування пропозиція щодо встановлення саме на рівні 70% від загальної кількості студентів отримувачів соціальної та академічної стипендій. По-друге, відповідна норма не узгоджується з порядком та підходами щодо призначення соціальних та академічних стипендій.

Так, відповідно до абзаців 1, 2 ч. 4 ст. 62 Закону *соціальні* стипендії призначаються студентам (курсантам) закладу вищої освіти в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Студенти (курсанти) закладу вищої освіти з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також студенти (курсанти) закладу вищої освіти, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, мають гарантоване право на отримання соціальної стипендії, у тому числі у разі отримання академічної стипендії. *Академічні* стипендії призначаються особам, які досягли значних успіхів у навчанні та/або науковій діяльності згідно з критеріями, встановленими Кабінетом Міністрів України (абз. 3 ч. 4 ст. 62 Закону).

Враховуючи викладене, може виникнути об’єктивна ситуація, яка не буде залежати від закладу освіти, коли середня кількість отримувачів соціальної та академічної стипендій виявиться значно менша, ніж 70% від загальної кількості студентів денної форми навчання, що не сприятиме реалізації зазначеної норми закону на практиці.

4. Термінологія законопроекту потребує узгодження з термінологією чинних законів. Наприклад, у проекті використовується термін “звичайна (ординарна) академічна стипендія” (ч. 5 ст. 62 Закону в новій редакції), тоді як законодавство, що регулює відносини у сфері освіти, оперує терміном “академічна стипендія”.

5. Законопроект потребує відповідного техніко-юридичного вдосконалення. Зокрема, оскільки запропоновані зміни вносяться лише до ст. 62 Закону України “Про вищу освіту”, відповідно до вимог законодавчої техніки це слід було б відобразити у назві законопроекту.

6. Реалізація проекту в разі його прийняття потребуватиме збільшення витрат Державного бюджету України на виплату відповідних стипендій. З огляду на це, варто звернути увагу на необхідність дотримання вимог ст. 91 Регламенту Верховної Ради України та ст. 27 Бюджетного кодексу України щодо необхідності подання суб’єктами права законодавчої ініціативи фінансово-

економічного обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) до законопроекту, прийняття якого призведе до змін показників бюджету. При цьому слід також врахувати те, що, якщо такі зміни показників бюджету передбачають зменшення надходжень бюджету та/або збільшення витрат бюджету, до законопроекту подаються пропозиції змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

Комітет з питань бюджету звертає увагу, що зазначений проект Закону України (реєстр. № 2604 від 16.12.2019) має вплив на показники бюджету (збільшуючи видатки державного та місцевих бюджетів на виплату соціальної та академічної стипендій студентам (учням), і у разі прийняття відповідного закону до 15 липня 2020 року має вводитися в дію не раніше 1 січня 2021 року, а після 15 липня 2020 року - не раніше 1 січня 2022 року (або 1 січня наступного за цим року залежно від часу прийняття закону).

Міністерство фінансів України не підтримує зазначений законопроект. За орієнтовними розрахунками Міністерства фінансів України, реалізація положень законопроекту в частині встановлення підвищених розмірів стипендій та збільшення кількості стипендіатів лише у закладах фахової передвищої та вищої освіти системи Міністерства освіти і науки України потребуватиме додаткових видатків державного та місцевих бюджетів в обсязі понад 12 млрд. гривень. Однак, всупереч вимогам частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та статті 91 Регламенту Верховної Ради України суб'єктом законодавчої ініціативи не надано фінансово-економічного обґрунтування до законопроекту (включаючи відповідні розрахунки) та пропозицій змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

Міністерство освіти і науки України в межах компетенції не підтримує запропоновану законопроектом редакцію статті 62 Закону України "Про вищу освіту", оскільки реалізація норм законопроекту потребуватиме додаткових видатків з державного бюджету. Враховуючи обмеженість фінансових ресурсів держави, Міністерство освіти і науки України вважає більш прийнятною чинну редакцію статті 62.

Крім того, Міносвіти звертає увагу на те, що частиною третьою статті 27 Бюджетного кодексу України визначено, що Закони України або їх окремі положення, які впливають на показники бюджету (зменшують надходження бюджету та/або збільшують витрати бюджету) і приймаються не пізніше 15 липня року, що передує плановому, вводяться в дію не раніше початку планового бюджетного періоду.

Також до законопроекту, прийняття якого призведе до зміни показників бюджету, суб'єкт права законодавчої ініціативи зобов'язаний додати фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки), проте таких розрахунків надано не було.

Міністерство соціальної політики України підтримує зазначений проект Закону за умови фінансового забезпечення.

Національна академія педагогічних наук України пропонує доопрацювати цей законопроект.

Підкомітет з питань вищої освіти, розглянувши та обговоривши на своєму засіданні 21 травня 2020 року зазначений законопроект, а також, беручи до уваги висновки Головного науково-експертного управління, Комітету з питань бюджету, Міністерства фінансів України, Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України, рекомендує повернути його суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Враховуючи вищезазначене, **Комітет вирішив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України відповідно до пункту 3 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про вищу освіту" щодо покращення соціально-економічного становища студентів в Україні" (реєстр. № 2604 від 16.12.2019), поданий народним депутатом Мельником П.В., повернути суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

2. Доручити виступити від Комітету при розгляді цього питання на пленарному засіданні Верховної Ради України народному депутату України, Голові Комітету з питань освіти, науки та інновацій С.В. Бабаку.

Голова Комітету

С.В. Бабак